

LBRIS

We know
books

Anne Davis & Bertrand Meyer-Stabley

*P*ARFUMURI
DE LEGENDĂ

traducere din limba franceză de
INES HRISTEA

Ediția a II-a, revizuită

Cuprins

Introducere	7
EAU DE COLOGNE. Jean-Marie Farina	16
NUMÉRO 5. Chanel	26
SHALIMAR. Guerlain.....	42
ARPÈGE. Jeanne Lanvin.....	55
JOY. Patou	66
POUR UN HOMME. Caron	77
SHOCKING. Elsa Schiaparelli	93
FEMME. Rochas.....	103
MA GRIFFE. Carven.....	121
MISS DIOR. Christian Dior	132
L' AIR DU TEMPS. Nina Ricci.....	151
L'INTERDIT. Hubert de Givenchy.....	161
CALÈCHE. Hermès.....	172
OPIUM. Yves Saint Laurent	181
LE MÂLE. Jean Paul Gaultier.....	198
Concluzie	218
Anexă. Mic glosar de parfumerie	220
Bibliografie.....	231
Muțumiri.....	236

EAU DE COLOGNE

Jean-Marie Farina

Balsamuri, loțiuni și unguente parfumate există de secole. Egiptenii, care prețuiau enorm curățenia, le foloseau deja în cantități impresionante. Apele cu aromă de trandafir sau de floare de portocal au fost întrebuițate în mod constant de-a lungul epocilor. Însă parfumeria pe bază de alcool pornește să se răspândească abia începând din secolul al XIV-lea, ca urmare a descoperirii alcoolului etilic, fără de care parfumul nu poate să se difuzeze în atmosferă. Ca atare, flaconul înlocuiește recipientele ceramice conținând unguente și balsamuri, iar lichidul înlocuiește pasta.

Una dintre primele ape de toaletă cunoscute este *Eau de la Reine de Hongrie*, un alcoolat de rozmarin creat în 1370, pentru Elisabeta de Polonia, soția lui Carol Robert de Anjou, regele Ungariei. Suverana a folosit acest produs din belșug, pe tot parcursul vieții. O legendă spune că Elisabeta ar fi primit această apă miraculoasă din mâinile unui înger și că datorită ei ar fi izbutit să-și conserve frumusețea. Aromă pe bază de rozmarin, macerat în alcool din vin, era îmbogățită ulterior cu lavandă, cu bergamotă, cu iasomie și cu ambră.

Eau de la Reine de Hongrie era considerată ca reprezentând un panaceu. Era aplicată prin fricționare, în scopul parfumării, dar și pentru că i se atribuiău puteri revitalizante și terapeutice. Madame de Maintenon le-o recomanda elevelor de la Saint Cyr ca remediu pentru palpitații, acufene și dureri abdominale. Era foarte folosită la curtea lui Ludovic al XIV-lea, iar despre Madame de Sévigné și despre fiica ei, Madame de Grignan, se spune că preferau această aromă oricărei alteia. Apa aceasta, cu un parfum foarte particular, e comercializată și azi, sub denumirea *Eau de Hongrie*, de către casa Fragonard.

În ceea ce privește originea produsului *Eau de Cologne Jean-Marie Farina*, există două versiuni.

Conform primeia, un tânăr italian din Milano, Gian Paolo Feminis, stabilit în Cologne (Köln), în Germania, a creat, în 1695, o apă alcoolizată și parfumată, pe bază de arome de bergamotă, de chitră, de rozmarin și de lămâie, pe care a botezat-o *Aqua Mirabilis*. Se povestește că ar fi avut drept sursă de inspirație *Acqua di Regina*, pe care o fabricau călugării din Mănăstirea Santa Maria Novella, din Florența.

Gian Paolo Feminis și-ar fi transmis rețeta unui chimist italian (unele documente atestă că acesta ar fi fost un strănepot de frate al lui Feminis), Gian Maria Farina, care era stabilit tot în Cologne. În 1736, Feminis, simțindu-și sfârșitul aproape și neavând urmași direcți, i-ar fi oferit secretul preparării produsului celui care avea să facă din *Aqua Mirabilis* un succes internațional și să se transforme în Jean-Marie Farina.

Compoziția licorii aromate e astfel revelată: alcool din vin, rozmarin, roiniță, neroli, bergamotă, chitră și lămâie. E vorba despre o apă de toaletă. Conține 80% note de vârf, care se disipează rapid, deci *Aqua Mirabilis* nu a fost concepută pentru a lăsa un siaz olfactiv. Succesul

se manifestă curând, iar reputația îi e determinată de armata franceză.

În perioada Războiului de Șapte Ani, dintre 1756 și 1763, unul dintre primele mari conflicte europene, trupele lui Ludovic al XV-lea ocupă orașul Cologne. Ofițerii aduc cu ei la curtea regală această apă, botezată *Eau de Cologne* (*Apă din Köln/ Apă de colonie*), și brusc toată lumea vrea să-și procure minunata licoare.

Compoziția fiindu-i cunoscută, ea începe să fie copiată. În 1770, casa Yardley, din Londra, alături de lavandei citrice (rutacee) și propune *The English Fine Cologne*. În Paris, în 1774, un anume Michel Adam deschide o parfumerie cu denumirea „À la reine des fleur“ („La regina florilor“), creându-și propriile arome. Curând ajunge să fie cunoscut la toate curțile regale din Europa, în special pentru *L'Eau de Cologne des Princes* (*Apa de colonie a prinților*). Afacerea e cumpărată de dinastia Piver, în frunte cu Louis Toussaint Piver, care își impune definitiv numele pe frontispiciul casei: LT Piver.

În 1792, o apă nouă își face apariția în Cologne. Wilhelm Mülhens, fiul unui bancher, primește drept cadou de nuntă, de la un călugăr invitat la petrecere, rețeta unui parfum miraculos. Pornind de la arome de lămâie, de neroli, de rozmarin și de lavandă, el obține un efluviiu delicios. Ca atare, Wilhelm Mülhens se hotărăște să-și deschidă un magazin – pe Rue des Carillons, la numărul 4711 – în care să-și comercializeze produsul. Denumirea acestuia: 4711, *La Véritable Eau de Cologne* (4711, *Adevărata apă de colonie!*)

Denumire care, lui Jean-Marie Farina, nu-i convine absolut deloc. În 1808, acesta se instalează în Paris și deschide un *boutique* pe Rue Saint-Honoré. Devine furnizorul exclusiv al împăratului Napoleon, mare amator de apă de colonie. Împăratul întrebuintează deja de multă vreme apa binefăcătoare. Se presupune că a descoperit-o în perioada

campaniei din Italia, însă abia în cursul expediției din Egipt a dezvoltat obiceiul să consume din belșug efluviul miraculos. Folosea câte un flacon pe zi! Primul său valet de cameră, Constant, povestește la un moment dat că Napoleon epuiza uneori mai bine de treizeci de litri de apă de colonie într-o singură săptămână!

A doua versiune a istoriei apei de colonie Jean-Marie Farina e aceea prezentată în Muzeul Parfumului din casa Farina, din Köln. În această variantă, îl regăsim pe tânărul Giovanni (Gian) Maria Farina, născut în 1685, în Santa Maria Maggiore, în nordul Piemontului din Italia.

În 1708, când îi scrie fratelui său, Giovanni Batista, care își satisface serviciul militar în Olanda, ca să-i anunțe acestuia cea mai recentă creație a sa, Farina are 23 de ani. Gian Maria e considerat „nasul” familiei și tocmai a inventat un parfum „care-mi amintește de diminețile de primăvară din Italia, de narcisele cu petale ca niște raze și de floarea de portocal după ploaie. Mă răcorește, dar, în același timp, îmi stimulează simțurile și imaginația”.

În casa familiei Farina exista o tradiție: toți tinerii de sex masculin trebuiau să meargă să se formeze pe lângă unchiul lor, Giovanni Farina, care locuia în Maastricht, în Olanda. Acest Giovanni venise din Veneția și făcuse avere din comerțul pe mare. Gian Maria nu scapă nici el de regula impusă de familie și, la începutul anilor 1700, pleacă să se inițieze în arta comerțului sub călăuzirea unchiului. Nu e însă deloc entuziasmat de perspectivă. Totuși perioada aceasta de formare îi dă ocazia să voiajeze și să se întoarcă în Italia – unde, în Roma, pe malurile Tibrului, descoperă arome absolut particulare. Dar „nasul” va fi cel mai încântat de escapadele din Franța, din Constantinopol și din jurul Mediteranei. Tânărul ajunge chiar să-și claseze noile cunoștințe în funcție de parfumurile emanaate de fiecare în parte.

În Cologne, Gian Maria izbutește să-și realizeze visul și să se dedice pasiunii sale. Asta datorită fratelui, Giovanni Batista, care deschide în acest oraș o afacere specializată în comerțul de lux. În 1709 este creată firma Farina & Co. Aceasta este cea mai veche manufactură de parfumuri din lume.

În 1714, Gian Maria devine asociat în afacere, după ce fratele său îi propune să-i creeze un spațiu în care să-și elaboreze parfumurile. E momentul decisiv: Gian Maria hotărăște să-și comercializeze *L'Eau de Cologne*. Ca să-și facă publicitate, frații Farina îi oferă fiecărui cumpărător câte o batistă parfumată – o idee de marketing *avant la lettre*.

Pentru a-și crea parfumul, Gian Maria are nevoie de neroli, de bergamotă și de portocală amară. Își procură aceste uleiuri esențiale din regiunile de origine. Tânărul ține să știe neapărat în ce condiții cresc plantele din care sunt extrase esențele.

Astfel, bergamotele folosite în producția de *Eau de Cologne* sunt culese verzi. Doar coaja este distilată pentru a se obține uleiul esențial. De la sosirea acestuia în Cologne, Gian Maria mută întreaga cantitate în flacoane din sticlă, pentru o mai bună conservare. Flacoanele sunt închise cu grijă, cu ajutorul unei țesături din in, al cerii de albine și al unor rășini.

Pentru parfumiер, e obligatoriu ca efluviul său să fie recunoscut dintr-o mie și să aibă mereu aceeași mireasmă. Ceea ce e dificil, deoarece aromele depind de recolte. Astfel, e nevoie să realizeze mai multe amestecuri, pe ani și marcând regiunile de origine, ca să obțină un parfum constant. Farina ajunge în acest fel la un melanj complex, alcătuit din douăsprezece uleiuri esențiale, care produc mereu același rezultat. Își pune deoparte eșantioane din diverse amestecuri, ca să-și asigure elementul de referință și ca să poată fi capabil să regăsească specificitățile fiecărui lot.

Curțile europene sunt seduse de noua aromă, iar șambelanii sunt trimiși la cumpărături. În 1740, Farina decide să-și schimbe numele în Jean-Marie, întrucât franceza e, în epocă, limba societății distinse și a comerțului. De-acum, parfumerul are o clientelă care își procură doar produsul lui.

În 1760, Casanova fuge din Franța și face o oprire în Cologne. Iar aici descoperă parfumul lui Farina. Se povestește, de asemenea, că împăratul Iosif al II-lea al Austriei, fratele Mariei Antoaneta, își sfătuiește sora să folosească *Eau de Cologne* din abundență, ca să devină fertilă. Împăratul pretinde că, aplicând pe zona intimă o bucată de pânză înmuiată în apa miraculoasă, Maria Antoaneta are toate șansele ca, în sfârșit, să-i ofere lui Ludovic al XVI-lea un moștenitor. În ceea ce-l privește pe țarul Petru cel Mare, el întrebuința efluviul ca să se răcorească. Până și pastorul orașului Cologne apela la apa miraculoasă.

Eau de Cologne de Jean-Marie Farina se vinde în epocă în flacoane alungite, numite „rosolie”, care se depozitează în poziție culcată. Cumpărătorul e nevoit ca, ulterior, să transfere lichidul în flacoane clasice. Se povestește că Napoleon și-a comandat niște cizme speciale, în care să-și poată plasa o „rosolie”, ca să aibă mereu la îndemână apa preferată.

Abia mai târziu, în 1836, este creat primul flacon vertical și astfel modalitatea de prezentare a apei de colonie evoluează. Flacoane plate, purtând etichete cu semnătura lui Jean-Marie Farina și având diverse dimensiuni, sunt concepute pentru a satisface clientela.

În opinia lui Markus Eckstein – autorul volumului *L'Eau de Cologne, les 300 ans de Farina (Apa de Cologne, 300 de ani cu Farina)* –, fondatorul casei Farina din Paris, Jean-Marie-Joseph Farina, era stră-strănepotul întemeietorului firmei. Născut în 1785, în Santa Maria Maggiore, asemenea ilustrului său înaintaș, acesta a dobândit naționalitatea